

MARTÍ TIBOR–MONOSTORI TIBOR

**Olivares gróf-herceg¹ külpolitikai koncepciója
és Pázmány Péter 1632. évi római követségének
előzményei**

A témát vizsgáló történeti kutatás 2008-ban hívta fel először a figyelmet arra, hogy nemcsak Pázmány Péter római állandó követségének terve, de megvalósult útjáé is a spanyol diplomácia köreiben fogalmazódhatott meg, és az jelentős részben a spanyol külpolitika érdekeit szolgálhatta.² Az újabb kutatások további adatokat tártak fel, amelyek erősítik a hipotézist. A tanulmány ezeket a forrásokat helyezi egy olyan történeti keretbe, amely hozzájárulhat a bíboros-érsek politikai pályájának jobb megértéséhez. Egyben példát hoz arra, hogy a Spanyol Monarchia irányítói ezekben az években kiemelt jelentőséget tulajdonítottak a Szent Római Birodalom és a bécsi testvérág fennhatósága alatt álló területek emberi erőforrásainak.

A császári rendkívüli követ

Pázmány 1632. évi római követségének történetét a hazai és a nemzetközi irodalom behatóan tárgyalta. Annak lefolyása, európai visszhangja főbb vonalaiban jól, minden részletében azonban kevésbé ismert.³ Pázmány állandó követségét a

1 Gaspar de Guzmán (1587–1645), Olivares grófja és Sanlúcar hercege, IV. Fülöp kegyence és államminisztere. A korabeli Európa gróf-hercegeként (*conde-duque*) ismerte, és így nevezte.

2 *Monostori Tibor*: Adatok a spanyol–magyar kapcsolatok történetéhez. A spanyol király és a német-római császár közötti szövetség terve, 1624–1637. *Kút* 7(2008) 1. sz. 44–62., 55–57.

3 A teljesség igénye nélkül ld. Petri Pázmány [...] *legatio Romana*. (= *Legatio Romana*) Ed. Aloysius lib. bar. Mednyánszky. Pestini, 1830., továbbá Frankl (Fraknói) Vilmos munkáit: Pázmány Péter és kora. III. (1632–1637). Pest, 1872. 5–45.; *Uő*: Pázmány Péter. 1570–1637. Bp. 1886. (Magyar Történeti Életrajzok) 237–256.; *Uő*: Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római Szentszékkal. III. Bp. 1903. 305–321.; Pázmány Péter Összegyűjtött Levelei. I–II. (= PPÖL) Sajtó alá rend. Hanuy Ferenc. Bp. 1910–1911.; *Balanyi György*: Pázmány Péter népszövetségi tervezete. *Katolikus Szemle* 47(1933) 256–268.; *Tusor Péter*: Pázmány állandó római követségének terve (1632–1634). In: Pázmány Péter és kora. Szerk. Hargittay Emil. Piliscsaba, 2001. 151–175. A külhoni irodalomból: *Auguste Leman*: Urbain VIII et la rivalité de la France et de la Maison d’Autriche de 1631 à 1635. Lille–Paris, 1919. 146–166.; *Ludwig von Pastor*: Geschichte der Päpste. XIII. Freiburg, 1928. 429–450.; *Giacinto Gigli*: Diario Romano 1608–1670. Hg. G. Ricciotti. Roma, 1958. 130.; *Robert Bireley*: Religion and politics in the age of the Counterreformation. Emperor Ferdinand II, William Lamormaini, SJ, and the formation of

római út után Madrid szorgalmazta.⁴ A kutatási terület a mai napig termékeny. Újabban amellett érveltek, hogy Pázmány követsége alkalmával nem terjesztette elő törökellenes tervezetét.⁵

A bíboros-érsek diplomáciai tevékenységének széles körű jellege, Európa távoli részeit behálózó kapcsolatrendszere a forrásanyag szétszórtságában is megmutatkozik.⁶ A római út előzményeire vonatkozó fontos dokumentumokat adott közre báró Mednyánszky Alajos: Pázmány 1632. február 5-én, Bécsben kelt követutasításának szövegét,⁷ az utasítás kiegészítését, pontosítását szolgáló *resolutio*-t (február 13.),⁸ Federico Savelli utasításának részletét, továbbá Pázmánynak a pápához, a bíborosi kollégiumhoz és néhány más bíboroshoz címzett credentialisát.⁹ Másik, február 14-i, kiadatlan követutasítását Fraknói Vilmos említi.¹⁰ Az elmúlt évtizedekben a római útra vonatkozó újabb források, többek között nunciusi jelentések láttak napvilágot.¹¹ Az európai fejedelmek követeiktől kaptak híreket a Város történéseiről. Ezek általában egy-egy megjegyzés formájában említik Pázmány küldetését.

A római út hátterét és előzményeit magyar nyelven tárgyaló művek egybehangzó módon mutatják be a követség céljait, javarészt Fraknói, Leman és Pastor művei alapján, alkalmanként a törökellenes szövetség tervét említve. Magyarul először Fraknói foglalta össze azokat: „a pápa [...] vonja el XIII. Lajost a

imperial policy. Chapel Hill, 1981. 183., passim.; *Uő*: The Jesuits and Thirty Years War. Kings, courts and confessors. Cambridge, 2003. 152–153.; *N. Őry*: Pázmány, Peter. In: Lexikon für Theologie und Kirche. VIII. Palermo bis Roloff. Hrsg. Josef Höfer–Karl Rahner. Freiburg, 1963. 239–240.; *Maria Antonietta Visceglia*: „Congiurarono nella degradazione del papa per via di un concilio”: La protesta del Cardinale Gaspare Borgia contro la politica papale nella Guerra dei Trent’ Anni. Roma moderna e contemporanea 11(2003) 167–193.

⁴ *Tusor P.*: i. m. 151.

⁵ *Gángó Gábor–Müller László*: Előterjesztette-e Pázmány törökellenes tervezetét Rómában? Irodalomtörténeti Közlemények 96(1992) 324–325.

⁶ Fraknói felsorolja kutatásai helyszíneit: Pázmány Péter levelezése. I. 1605–1625. Közzéteszi: Frankl Vilmos. Bp. 1873. (Monumenta Hungariae Historica. Diplomataria XIX.) VI. „Alig van magyar író, kinek búvárkodása geographiailag nagyobb térre terjedett volna” – állította Pauler Gyula a Pázmány Péter és kora I. kötetéről írt recenziójában. Századok 2(1868) 433. Vö. *Dr. Hanuy Ferenc*: Előszó. In: PPÖL I. VI–XIII.

⁷ *Instructio pro Cardinale Pázmány Legato extraordinario ad Pontificem. Legatio Romana N° XVIII.*: 29–39.

⁸ *Resolutio Caesaris ad puncta per Cardinalem Pázmány Posonio transmissa. Legatio Romana N° XVI.*: 24–26.

⁹ *Legatio Romana N° I–V.*: 9–14.

¹⁰ *Instructio Specialis [...] quid Rmam Pat. Vestram cum S. S. in negotio certae confoederationis agere et pertractare velimus. Fraknói annyit közöl, hogy „Eredeti fogalmazata a bécsi cs. titkos levéltárban” található. Frankl Vilmos: Pázmány Péter diplomáciai küldetése Rómába. (1632.) Új Magyar Sion 2(1871) 721–736., 801–813., 881–895., 728.: 2. jegyzet.*

¹¹ *Galla Ferenc* pontosan megnevezi a bécsi nunciusi jelentéseket római levéltári jelzettel együtt: *Petri Card. Pázmány Archiepiscopi Strigioniensis Epistolae Ineditae. Harminckilenc kiadatlan Pázmány-levél. Kiad. Dr. Galla Ferenc. Vác, 1936. (Olaszországi Magyar Oklevéltár) 66. Pallotto bécsi nuncius (1628–1630) jelentései: Nuntiaturberichte aus Deutschland 1628–1635 nebst ergänzenden Aktenstücken. Nuntiatur des Pallotto 1628–1630. Abt. 4. (1) 1(1628)–2(1629).*

svéd szövetségtől és segíyezze jelentékenyebb összegekkel a császári házat. Végre karolja föl a kat. hatalmak szövetkezésének eszméjét; álljon élére azon véd- és dacsövetségnek, mely II. Ferdinánd s IV. Fülöp spanyol király között létrejött, és hívja föl a többi kat. uralkodókat, hogy ahhoz csatlakozzanak.”¹² A Mednyánszky által közölt iratok alapján Balanyi is e három pontban összegezte Pázmány küldetésének céljait.¹³ Mindezek alapján, Bitskey István – miként mások is – azt hangsúlyozta, hogy XIII. Lajos francia uralkodó és államminisztere, Richelieu bíboros nem az Ausztriai Ház spanyol ágát, hanem Bécset és az osztrák Habsburgokat tekintette elsődleges ellenfelének.¹⁴ Tusor Péter a bíboros-érsek római útjának fő célkitűzéseit az elődök mintájára nevezte meg.¹⁵

Pázmány élete során többször teljesített diplomáciai jellegű megbízatást.¹⁶ Első, a Magyar Királyság területén kívülre vezető uralkodói küldetésének terve 1618-ban merült fel, amikor II. Mátyás a csehországi felkelést követően a lengyel királyhoz kívánta küldeni, anyagi segítség reményében. Az út nem valósult meg, mert Pázmány visszautasította a kérést. Érseki teendőire hivatkozott, és a követséget értelmetlennek tartotta.¹⁷ Egy évtizeddel később „Pallotto nuncius 1628. június 10-i jelentése szerint a császár akkor is azzal a gondolattal foglalkozott, hogy Pázmányt Rómába küldi, hogy az olasz hadjáráthoz a pápa hozzájárulását megszerezze”.¹⁸ Pázmány veszélyesnek és kockázatosnak ítélte a császár esetleges észak-itáliai beavatkozását.¹⁹ A bécsi nuncius és az uralkodó gyóntatója, Lamormaini mellett az érsek érvelt a legkövetkezetesebben az itáliai háború terve ellen.²⁰

Bearb. H. Kiewning. Berlin, 1895. (Új kiadása: 1973.); Caraffa kölni nuncius jelentései: Nuntiaturreich aus Deutschland nebst ergänzenden Aktenstücken. Die Kölner Nuntiaturreich. VII. 3. Nuntius Pier Luigi Carafa (1631 Januar–1632 Dezember). Bearb. Joseph Wijnhoven. Paderborn–München–Wien–Zürich, 1995. 2009 folyamán jelenik meg a Pallotto és Rocci nunciusok 1630–1631. évi jelentéseit közreadó kötet: Nuntiaturreich aus Deutschland nebst ergänzenden Aktenstücken. Abt. 4. 17. Jahrhundert, Nuntiaturreich des Giovanni Battista Pallotto und des Ciriaco Rocci (1630–1631). Bearb. Rotraud Becker. Tübingen, 2009.

12 *Frankl V.*: Pázmány Péter diplomáciai küldetése i. m. 728. A követség hármastól csak a pénzsegély kieszközlése valósult meg: a 130 000 birodalmi tallér tekintélyes összeget jelentett. *Tusor P.*: i. m. 162.

13 *Balanyi Gy.*: i. m. passim.

14 *Bitskey István*: Pázmány Péter. *Rubicon* 10(1999) 7. sz. 39–43., 42. Vö. *Uő.*: Pázmány Péter. Bp. 1986. (Magyar História. Életrajzok) 144.

15 *Tusor P.*: i. m. 155–156.

16 1632. évi követségét megelőzően Pázmány 1614. dec. 15. és 1615. jan. 24. között tartózkodott Rómában. Itt „még egyszerű jezsuita korában bizalmas és közvetlen megbeszéléseket folytathatott V. Pállal II. Mátyás utódlásáról, a magyar katolikus megújulás lehetőségeiről, és talán saját ügyében is”. *Tusor P.*: i. m. 154.

17 Pázmány br. Leonhard Meggaunak. 1618. dec. 14. PPÖL I. N° 108.: 170–171.

18 Petri Card. Pázmány i. m. 66.

19 Részletesen: *Tusor Péter*: *Purpura Pannonica*. Az esztergomi „bíborosi szék” kialakulásának előzményei a 17. században. Bp.–Róma, 2005. (Collectanea Vaticana Hungariae I. 3.) 93. skk.

20 I. m. 93.

A római utat megelőző évekről, a követség közvetlen előzményeiről keveset tud a hazai historiográfia. Számos kérdés megoldatlan. Pázmány Péter a Habsburg-ház diplomatájaként utazott Rómába. Mit tudott erről a dinasztia domináns, spanyol ága? Mit tudtak a bécsi és római spanyol pártok? Küldetésének egyik legfontosabb célja az volt, hogy rábírja a pápát egy frissen megkötött szövetség támogatására és vezetésére. Ez a katolikus király és a német-római császár között jött létre, és más keresztény fejedelmek is csatlakozhattak. Milyen érdeke fűződött mindehhez a korabeli Európa legerősebb hatalmának, a Spanyol Monarchiának?

A bíboros-érsek II. Ferdinánd császár rendkívüli követeként utazott Itáliába. Magyarország primása és főkancellárja a Magyar Királyság egyik legfontosabb méltóságviselője, a magyar katolikus egyház vezetője volt, és ugyanakkor a közép-európai Habsburg Monarchia uralkodójának alattvalója is. Egy új nézőpont beemelésével, a spanyol Habsburg Monarchia külpolitikai törekvéseinek elemzésével a kérdéskör új megvilágításba kerülhet. A spanyolországi levéltárak anyagának feltárása a kora újkorral foglalkozó hazai historiográfia új távlatait jelentheti.²¹

Olivares gróf-herceg Alemania-politikája

Az Ausztriai Ház spanyol ága (a Spanyol Monarchia, a spanyol Habsburgok, a Katolikus Király országai) és a Szent Római Birodalom (és benne Germania történelmi régiója, jellegzetes spanyol szóhasználattal Alemania, amelybe Madridban beleértették az osztrák és cseh területeket is) ezer szállal kötődött egymáshoz. A hispán uralkodó a Spanyol Monarchia egyes észak-itáliai területei, így a Milánói Hercegség jogi státusából adódóan a császár vazallusa volt; a mindenkori spanyol király 1548 óta vezette a Németalföldet és a Burgund Grófságot magában foglaló burgundiai birodalmi kerületet.²² A II. Fülöp korabeli virágzás után szétzilálódva, de tovább élt a birodalmi spanyol klientúra-há-

21 Fraknói Vilmos, Ballagi Aladár, Thallóczy Lajos, Szittyay Dénes, Angyal Dávid, Ferdinandy Mihály kutatásait folytatva magyar levéltárosok jelentős hungarikát tártak fel az elmúlt évtizedekben. Vö. *Barta László: A spanyolországi hungarica-kutatás története. Levéltári Szemle* 39(1989) 2. sz. 76–84. A spanyolországi levéltárak magyar vonatkozású anyagáról átfogóan, de nem a teljesség igényével: *Anderle Ádám: A magyar–spanyol kapcsolatok ezer éve*. Szeged, 2006. 41–50. A spanyolországi hungarica-gyűjtésről újabban: *Martí Tibor: Beszámoló a 2008. évre elnyert Klebelsberg-ösztöndíjjal megvalósított spanyolországi kutatóútról (Toledo–Madrid–Simancas) 2008. március 23.–2008. május 23. Kézirat, Magyar Országos Levéltár Mikrofilm-tár.*

22 *Hildegard Ernst: Madrid und Wien 1632–37. Politik und Finanzen in den Beziehungen zwischen Philipp IV. und Ferdinand II.* Münster, 1991. 8–12.; *Peter Rauscher: Kaisertum und hegemoniales Königtum: Die kaiserliche Reaktion auf die niederländische Politik Philipps II. von Spanien.* In: *Die Epoche Philipps II. (1556–1598)*. Hrsg. Friedrich Edelmayer. Wien–München, 1999. (Hispania – Austria II.) 64–65. és 80–82.

lőzat.²³ A spanyol állam európai dominanciájának gerincét képező Spanyol Út a Birodalom területén haladt keresztül,²⁴ a 16. és a 17. század fordulójára számos spanyol helyőrség jött létre Germania északnyugati részén.²⁵ A Szent Római Birodalom pénzügyi rendszere, kereskedelme nagymértékben függött a Spanyolországba áramló nemesfémektől és a Monarchia európai területeinek termékeitől és piacaitól.²⁶ Az Oszmán Birodalommal szembeni harc egyszerre zajlott a Mediterráneumban és a Szent Római Birodalom határán, a Kárpát-medencében.²⁷ A vallási különbségek, a keresztény államok közösségéről vallott korabeli felfogás, az egyes európai országok közötti jogi és politikai természetű hierarchikus viszonyok, a Spanyol Monarchia erőfölénye azt eredményezték, hogy a legtöbb európai állam, így a Birodalomba tagozódók is saját spanyolpolitikát alakítottak ki.²⁸

Madrid érdekeinek érvényesítése során mindig törekedett a birodalmi alkotmány és a jog szigorú betartására. Ez megfigyelhető volt a harmincéves háború idején is, a prágai defenesztrációt követő közép-európai és Rajna menti spanyol katonai beavatkozás során²⁹ éppúgy, mint 1624-től kezdve, amikor a spanyol politika, élén Olivares gróf-herceggel, egy birodalmi, védelmi és támadó jellegű szövetség összekovácsolására tett kísérletet.³⁰

A német-római császárnak nyújtott folyamatos anyagi és katonai segítség és a Liga létrehozásának terve éppúgy következtek a spanyol állam külpolitikai és gazdasági érdekeiből,³¹ mint a balti-tengeri császári-spanyol hídfőállás létrehozá-

23 *Friedrich Edelmayer*: Die Spanische Monarchie und das Heilige Römische Reich zwischen 1556 und 1621. In: Die Europapolitik Innerösterreichs um 1598 und die EU-Politik Österreichs 1998. Hrsg. Othmar Pickl. Graz, 2003. 22–37.

24 *Goffrey Parker*: The Army of Flanders and the Spanish Road, 1567–1659. Cambridge, 1972.

25 *Jonathan I. Israel*: Conflicts of Empires. Spain, the Low Countries and the Struggle for World Supremacy 1585–1713. London, 1997. 23–44.

26 Vö. *Renate Pieper–Philipp Lesiak*: Redes mercantiles entre el Atlántico y el Mediterráneo en los inicios de la Guerra de los Treinta Años. XIV International Economic History Conference. Helsinki, 2006. Ld. www.helsinki.fi/iehc2006/papers1/Pieper.pdf

27 Vö. *Jan Paul Niederkorn*: Die europäischen Mächte und der „Lange Türkenkrieg“ Kaiser Rudolfs II (1593–1606). Archiv für österreichische Geschichte 135(1993) 183–255.

28 Vö. *Franz Bosbach*: Monarchia universalis. Ein politischer Leitbegriff der frühen Neuzeit. Göttingen, 1988.

29 *Peter Brightwell*: The Spanish Origins of the Thirty Years' War. European Studies Review 9(1979) 409–431.; *Uő*: Spain and Bohemia: The Decision to Intervene, 1619. European Studies Review 12(1982) 117–141.; *Uő*: Spain, Bohemia and Europe, 1619–1621. European Studies Review 12(1982) 371–399.

30 *Monostori T.*: i. m. 50.

31 A továbbiakra: *Heinrich Günter*: Die Habsburger-Liga 1625–1635. Briefe und Akten aus dem General-Archiv zu Simancas. Berlin, 1908. (Historische Studien LXII.); *R. A. Stradling*: Olivares and the Origins of the Franco-Spanish War, 1627–1635. The English Historical Review 101(1986) 68–94.; *H. Ernst*: i. m. 19–44.; *Franz Bosbach*: Die Habsburger und die Entstehung des Dreißigjährigen Krieges. Die „Monarchia Universalis“. In: Krieg und Politik 1618–1648. Europäische Probleme und Perspektiven. Hrsg. Konrad Repgen. München, 1988. 151–168.; *Manuel Fraga Iribarne*: Don Diego de Saavedra Fajardo y la diplomacia de su época. Madrid, 1998.²; *Quintín Aldea Vaquero*: España y Europa en la Guerra de los Treinta Años. Cuenta y

sának szándéka.³² A Liga IV. Fülöp és államminiszterének reményei szerint térdre kényszeríthette volna a „lázdó” holland Egyesült Tartományokat. A Hollandiával folytatott nyolcvanéves háború (1568–1648) a spanyol államháztartás pénznyelője, befejezése a spanyol gazdasági hanyatlás megállításának előfeltétele volt. Az 1620-as években egyre intenzívebbé vált a Madrid és Párizs közötti rivalizálás. Küszöbön állt a spanyol–francia háború kirobbanása, és a spanyol Habsburgok a testvérág és a birodalmi fejedelmek támogatásában bíztak. A globális méretekben gondolkodó spanyol politikai elit számára az vált a végső célkitűzéssé, hogy az összeurópai háború végeztével egy olyan *pax austriaca* jöjjön létre, amely révén megmarad a Habsburg-ház európai hegemoniája. Így föllélegeznének a Spanyol Monarchia területei, és mód nyílna az adóterhek könnyítésére, az átfogó reformelképzelések megvalósítására.

A Liga terve, amelynek középpontjában Olivares gróf-herceg külpolitikai koncepciójának sarokpontja, az Ausztriai Ház két ágának védelmi és támadó jellegű szövetsége állt, az évek során jelentős változásokon ment keresztül. A lehetséges résztvevők köre folyamatosan változott, elvben beléphettek lutheránus és itáliai fejedelmek, ideértve a pápát, és Lengyelország is. A tárgyalások azonban ritkán jutottak el a megvalósulás küszöbére. Madridnak újra és újra be kellett látnia, hogy a diplomáciai erőfeszítések és a nekik nyújtott anyagi segélyek ellenére a legerősebb német államok és hadvezérek nem fogják kockáztatni a Birodalmon belüli helyzetüket a spanyol célok megvalósítása érdekében. Bajorország, a *Katolikus Liga*, II. Ferdinánd és Wallenstein érdekei nehezen voltak összeegyeztethetők. Több alkalommal előfordult, hogy a császár segíteni akart, de nem voltak meg hozzá a szükséges eszközei: vagy pénze, vagy Wallenstein hozzájárulása, vagy Bajorország és a *Katolikus Liga* támogatása.

A szövetség létrejötté ugyan mindig a távoli jövőben lebegett, de egy nagyobb császári segítség mindvégig napirenden volt. 1628-ban és 1629-ben jó alkalom kínálkozott arra, hogy Madrid egy, az 1609. évihez hasonló (akkor 12 évre szóló) fegyverszünetet vagy békét kössön a hollandokkal. A gróf-herceg több esetben azért halasztotta el a tárgyalások felgyorsítását, mert abban bízott, hogy a birodalmi hadsereg németalföldi beavatkozása a küszöbön áll.

Az 1625-ös „csodaévet”³³ követően az évtized végén a Spanyol Monarchiát sorozatban érték a traumák. 1628 októberében elesett La Rochelle, ezzel véget ért a hugenotta ellenállás Franciaországban. XIII. Lajos fegyveres erőinek jelentős része felszabadult. Ugyanebben az évben egy holland flotta elfogta az egyik spanyol ezüstflottát, ami több millió dukát veszteséget jelentett a kincstárnak. A

Razón del pensamiento actual 20(2000) 65–74.; J. H. Elliott: El conde-duque de Olivares. El político en una época de decadencia. Barcelona, 2004.; Miguel Ángel Ochoa Brun: Historia de la diplomacia española. VII. La edad barroca. I. Madrid, 2006.

32 A kísérlet, amelyben Madrid Wallenstein sikereit, a császár és a lengyel király támogatását kihasználva Hollandia kereskedelmi útőerét próbálta meg elválni, kudarcba fulladt.

33 „Annus mirabilis”. A németalföldi Breda sikeres ostromának, a brazíliai Bahía hollandoktól való visszahódításának, az angolok sikertelen cádzizi, Franciaország és Savoya sikertelen genovai támadásának éve.

németalföldi helyzet is romlott, és Spanyolország defenzívára, a mantovai és monferratói konfliktus kitörésével rövidesen háromfrontos háborúra (Itália, Németalföld, az Újvilág) kényszerült. Madrid helyzetét súlyosbította, hogy bár Wallenstein sikeresen befejezte a dán háborút, a császári sikereket követően, 1629-ben kiadott Restitúciós Ediktum hatástalan maradt. Egy évre rá a birodalmi választók II. Ferdinándot Wallenstein távozására és hadserege létszámának csökkentésére kényszerítették.

A *valido* kitartott a távlati tervek mellett. A spanyol király és a császár egymásrautaltságát hangsúlyozta, és jól látta, hogy a hadiszerencse bármikor megváltoztathatja a Liga létrejöttében kulcsszerepet játszó II. Ferdinánd hozzáállását. Gusztáv Adolf és seregének megjelenése a Birodalomban 1630 nyarán a legrosszabb forgatókönyv volt, amit a Habsburg-ház európai központjaiban el tudtak képzelni. Ezen az 1630. novemberben megkötött spanyol–angol béke ténye sem változtatott. A svéd király betörése ugyanakkor 1631 végére felgyorsította a Liga-tárgyalások folyamatát.

Spanyol–osztrák kapcsolatok az 1620-as és 1630-as évek fordulóján

Az Ausztriai Ház 16–17. századi története alig érthető meg a spanyol–osztrák érdekellentétek, az állandó testvérviszályok ismerete nélkül. Az V. Károly korabeli éles szembenállás,³⁴ a Spanyolország németalföldi politikájával kapcsolatos nézeteltérések,³⁵ a töröksegély kérdése,³⁶ a spanyol–németalföldi hadsereg birodalmi betörései vagy IV. Fülöpnek a cseh és magyar koronára támasztott igénye³⁷ világosan megmutatták, hogy az egymástól 2000 kilométerre fekvő Madrid és Bécs érdekeit szinte lehetetlen volt összeurópai szinten összehangolni. A két önálló államot ugyanakkor a rokonság és a vallási érdekek, továbbá az anyagi erőforrások és a dinasztia területeinek szétszórtsága egymásra utalták.

A két Habsburg Monarchia között Alsó-Pfalz ügyén és a Rajna menti választófejedelemségek nemzetközi politikáján kívül³⁸ két jelentős konfliktusforrás

34 *Friedrich Edelmayer*: Los hermanos, las alianzas dinásticas y la sucesión imperial. In: Fernando I, 1503–1564. Socialización, vida privada y actividad pública de un Emperador del Renacimiento. Ed. Alfredo Alvar. Madrid, 2004. 167–179.

35 *P. Rauscher*: i. m.

36 *Peter Rauscher*: Zwischen Ständen und Gläubigern. Die kaiserlichen Finanzen unter Ferdinand I. und Maximilian II (1556–1576). Wien–München, 2004. 335–342.

37 *Magdalena S. Sánchez*: A House Divided: Spain, Austria, and the Bohemian and Hungarian Successions. *Sixteenth Century Journal* 25(1994) 887–903.

38 A Pfalzi Választófejedelemség Rajna menti fele 1620 és 1632 között spanyol adminisztráció irányítása alatt állt. *Anna Egler*: Die Spanier in der linksrheinischen Pfalz 1620–1632. Invasion, Verwaltung, Rekatholisierung. Mainz, 1971.; *Jürgen P. R. Kessel*: Spanien und die geistlichen Kurstaaten am Rhein während der Regierungszeit der Infantin Isabella (1621–1633). Frankfurt am Main–Bern–Las Vegas, 1979.

alakult ki az 1620-as és 1630-as évek fordulóján. Az egyik a mantovai és monferratói konfliktus, a másik Ferdinánd magyar király jövendőbelijének, IV. Fülöp testvérének, Máriának újra és újra elhalasztott bécsi útja volt.

1627 decemberében II. Vincenzóval kihalt a Gonzagák nemzetségének férfiága, és ezzel megkezdődött a mantovai örökségért (a mantovai hercegségért és a monferratói őrgrófságért) vívott harc.³⁹ Az 1631-ig elhúzódó konfliktus⁴⁰ rémálomnak bizonyult Madrid számára és hozzájárult a Habsburgok spanyol és osztrák ága közötti bizalmatlanság és a bécsi politikai megosztottság elmélyüléséhez.⁴¹ Olivares tehetetlennek érezte magát: Spanyolország mintegy 10 millió dukátot költött el Észak-Itáliában, de semmit sem kapott érte cserébe, ugyanakkor Madridot súlyos presztízsveszteség is érte. A spanyol diplomáciának döntő befolyása volt Bécsben külpolitikai kérdésekben, ezért Madridban nehezen emésztették meg, hogy II. Ferdinánd a birodalmi helyzet stabilitása érdekében a konfliktus mielőbbi, a spanyol érdekeket figyelmen kívül hagyó lezárására törekedett. A franciákkal való tárgyalások során Bécs több olyan hibát vétett, amelyek miatt a szerződések módosítása vált szükségessé.⁴²

39 A területek jogi értelemben a császár hűbérbirtokai közé tartoztak. Az örökségre Károly, Nevers hercege, a Gonzagák francia ágának feje tartott igényt. A konfliktusnak Mantova és Monferrato stratégiai helyzete adott európai jelentőséget. Előbbi délkeletre, utóbbi nyugatra feküdt a Spanyol Monarchia észak-itáliai hídfőállásától, a Milánói Hercegségtől. Monferratóban emelkedett Casale fellegvára, amely uralta a Pó felső völgyét. Nevers hercege fiát, Károlyt Mantovába küldte, aki feleségül vette Máriát, II. Vincenzo unokahúgát, majd birtokba vette az örökséget. A császári jóváhagyás kikérése és Madrid értesítése elmaradt, ezzel az Ausztriai Ház kész helyzet elé került. Spanyolország nem hagyhatta szó nélkül a lépést, és a katonai beavatkozás mellett döntött. Madrid titokban területi gyarapodást, Monferratónak a Milánói Hercegséghez való csatlósát remélte, és igyekezett megakadályozni, hogy Mantova a francia király pártfogoltjának kezébe kerüljön.

40 A Milánói Hercegség kormányzója, Gonzalo de Córdoba a császár beleegyezését kérte a katonai akció megindításához. A császári felhatalmazás a spanyolok megdöbbenésére nem érkezett meg. Egyelőre a segítségnyújtás is késett, Wallensteinnek nem fűződött érdeke ahhoz, hogy hadserege beavatkozzon. Gonzalo de Córdoba végül 1628 márciusában kezdte meg Monferrato elfoglalását. Casale azonban ellenállt, és 1629 februárjában francia seregek keltek át az Alpokon. A Madrid által túl nagy létszámúnak tartott, több tízezer fős császári csapatok 1629 nyarára érkeztek meg Észak-Itáliába, majd kifosztották Mantovát. Kiadásaikat spanyol pénzből fedezték. A legendás spanyol hadvezér, Ambrosio Spínola nekikezdett Casale második ostromának, de sikertelenül. 1630 augusztusában újra francia hadsereg érkezett Észak-Itáliába, és bevette Pinerolót. 1630. okt. 13-án a császár és a francia követek megkötötték a regensburgi békét. A császár hozzájárult ahhoz, hogy Nevers herceget beiktassák.

41 Több érdekcsoport csapott össze. Lamormaini atya, II. Ferdinánd jezsuita gyóntatója és a Gonzaga-házhoz tartozó Eleonóra császárné (II. Ferdinánd második felesége és Gonzaga Mária nagynénje) befolyása ütközött meg a spanyol követekéivel és a spanyolbarát Johann Ulrich Eggenbergével, a Titkos Tanács elnökével. Collalto gróf, az Udvari Haditanács elnöke a háborús párthoz, Pázmány a békepárthoz tartozott.

42 A regensburgi béke végrehajtásáról szóló 1631. áprilisi és júniusi cherascói szerződésekről: *Quintín Aldea Vaquero*: España y Europa en el siglo XVII. Correspondencia de Saavedra Fajardo. I. 1631–1633. Madrid, 1986. 521–548. (Apéndice 14. és 15.)

Az ellentéteket tovább élte a magyar királyné bécsi útjának elhúzódása. 1629 áprilisában kötötték meg a Ferdinánd és Mária közötti házassági szerződést, az infánsnő azonban csak 1631-ben érkezett meg Bécsbe. A késések elmérgesedő hangvételű diplomáciai levélváltást eredményeztek. A birodalmi és az észak-itáliai politikai helyzet is hozzájárult ahhoz, hogy a két Habsburg-ág háborúval fenyegette meg egymást.

Róma Európa-politikája az 1620-as és 1630-as évek fordulóján

A Szentszék harmincéves háborúban betöltött szerepét, európai politikáját részletekbe menően tárgyalta az európai történetírás.⁴³ A korszak pápaságának történetét eltérően magyarázó historiográfiai vonulatok aszerint különíthetők el, hogy VIII. Orbán pápa semlegességre törekvő álláspontját vagy ellenkezőleg, az Ausztriai Házzal szembeni ellenérzéseit és francia irányú elfogultságát hangsúlyozzák.⁴⁴

A Barberini-pápa, jóllehet a német területeken természetesen a katolikus ügyet támogatta, el akarta kerülni a Habsburgok túlzott megerősödését. Ettől való félelme csak erősödött, amikor a mantovai hercegség örökösödési kérdése körül 1627-ben kirobbant konfliktusban a birodalmi csapatok fegyverrel foglalták el Mantovát.⁴⁵ Az Egyházi Állam helyzetét féltve VIII. Orbán a Habsburg-ház gyengítésére törekedett, annak befolyását francia orientációval kívánta ellensúlyozni, semlegességének látszatát azonban igyekezett fenntartani.⁴⁶ Mindez jelentős egyházkormányzati lépések esetében is megmutatkozott: az 1629. évi kreációk alkalmával három császári bíboros-jelölt kinevezésére került sor, köztük Pázmányéra.⁴⁷

43 A Szentszék európai politikájának áttekintése: *Tusor Péter*: A barokk pápaság (1600–1700). Bp. 2004., különösen: 29–76.

44 A kérdéssel foglalkozó irodalmat részletesen felsorolja: *Georg Lutz*: Rom und Europa während des Pontifikats Urbans VIII. In: Rom in der Neuzeit. Politische, kirchliche und kulturelle Aspekte. Hrsg. Reinhard Elze–Heinrich Schmidinger–Hendrik Schulte Nordholt. Wien–Rom, 1976. 72–167., különösen: 93–94.; *Uő*: Roma e il mondo germanico nel periodo della Guerra dei Trent’ Anni. In: La corte di Roma tra Cinque e Seicento “Teatro” della politica europea. A cura di Gianvittorio Signorotto–Maria Antonietta Visceglia. Roma, 1998. 425–460. A kérdéskört a VIII. Orbán pápa európai politikájáról zajló historiográfiai vitában elemzi: *Quintín Aldea Vaquero*: La neutralidad de Urbano VIII en los años decisivos de la Guerra de los Treinta Años (1628–1632). *Hispania Sacra* 21(1968) 155–178.

45 *Martin Faber*: Entweder Nepot oder Protektor. Scipione Borghese als Kardinalprotektor von Deutschland (1611–1633). In: Kaiserhof – Papstthof (16–18. Jahrhundert). Hrsg. Richard Bösel–Grete Klingenstein–Alexander Koller. Wien, 2006. 64–65.

46 *Tusor P.*: A barokk pápaság i. m. 44. skk.

47 *Tusor P.*: *Purpura Pannonica* i. m. 95.; *Uő*: Habsburg bíborosjelölések a 17. században. *Századok* 141(2007) 1135–1136.

A Szentszék politikáján kevéssé változtatott a német területeken a svéd király betörésével előálló új politikai helyzet. A Habsburgok európai dominanciáját rendkívül kedvezőtlenül érintette a Bajorország és Franciaország közti szövetség, amely 1631-ben Róma közreműködésével jött létre (fontainebleau-i szerződés). A pápaság a párizsi nuncius révén az egyezmény egyes részeinek megfogalmazásánál tevékenyen bábáskodott.⁴⁸ A szentszéki politika alakításában a legmeghatározóbb szerepet játszó, egyúttal legbefolyásosabb személy Francesco Barberini bíboros nepos volt, aki abban bízott, hogy Bajor Miksa személyében Franciaország mellé egy katolikus szövetségest szerez.

Róma és a Spanyol Monarchia eltérő politikai érdekeinek következtében feszültebbé váltak a szentszéki–spanyol kapcsolatok.⁴⁹ Az észak-itáliai háború eseményeivel szorosan összefüggő, sokáig lappangó konfliktus Borja bíboros tiltakozásában tört a felszínre.⁵⁰

Pázmány spanyol kapcsolatai 1629-ig

A salamancai jezsuita teológiai egyetem épületének folyosóján (*claustró*) tizenhat híres főpap portréja látható. Az egyik freskó Orsini, Lugo és Sforza-Pallavicini bíboros mellett Pázmány Péter képmása.⁵¹ A kép Európa egyik legreggebbi fakultásán elsősorban a Nagyszombatban 1635-ben egyetemet alapító Pázmány előtt tiszteleg. IV. Fülöp monarchiájának irányítói és diplomatái ugyanezekben az évtizedekben politikai megfontolások miatt fordítottak nagy figyelmet a birodalmi bíboros személyére.

Fraknói Vilmos óta ismert tény, hogy Pázmány elődjéhez, Forgách Ferenc esztergomi érsekhez⁵² hasonlóan kérte a Katolikus Királyt, hogy a Magyar Ki-

48 G. Lutz: *Roma e il mondo germanico* i. m. 435.

49 Quintín Aldea Vaquero: *Política internacional de España y conflicto con Urbano VIII*. In: *Historia de España Menéndez Pidal*. XXV. *La España de Felipe IV. El gobierno de la monarquía, la crisis de 1640 y el fracaso de la hegemonía europea*. Madrid, 1994.³ 605–619.; *Uő*: *España, el Papado y el Imperio durante la Guerra de los Treinta Años*. I. *Instrucciones a los Embajadores de España en Roma (1631–1643)*. Miscelánea Comillas: *Revista de teología y ciencias humanas* 16(1958) 291–437.

50 A spanyol diplomácia római jelenlétéről és működéséről a 16–18. században: *Rafael Olaechea*: *Las relaciones hispano-romanas en la segunda mitad del XVIII*. Zaragoza, 1999. 21–36. (a 17. századra vonatkozóan is lényegretörő összefoglaló), ill. legújabban *María Antonietta Visceglia* szerkesztésében a *Roma moderna e contemporanea folyóirat* 15(2007) 1–3. száma: *Diplomazia e Politica della Spagna a Roma. Figure di ambasciatori*. Az 1630-as évek szentszéki–hispan kapcsolatairól: *Thomas Dandele*: *La Roma española (1500–1700)*. Barcelona, 2002. 231–246., ill. *M. A. Visceglia*: i. m.

51 A freskó ismeretlen mester alkotása (17. század első fele). *Frankl V.*: *Pázmány Péter és kora*. III. i. m. 300.; *Ifj. Vayer Lajos*: *Pázmány Péter ikonográfiája*. Bp. 1935. 47.; *Bikfalvy Péter*: *Spanyol kapcsolatainkról – a salamancai konferencia ürügyén*. *Nagyvilág* 37(1992) 272.

52 Forgách Ferenc III. Fülöp követétől, Baltasar de Zúñiga-tól értesült az évdíj számára való odaítéléséről. Az érsek Pozsonyból 1612. szept. 12-én kelt levelében köszönte meg az uralkodó kegyét. *Archivo General de Simancas* (= AGS) Estado, Legajo 2498, fol. 120.

ráltság vallási helyzetére, illetve a Bethlen Gábor támadásainak következtében elpusztult érseki birtokok állapotára való tekintettel részesítse őt rendszeres évdíjban.⁵³

A hispán monarchia uralkodója a katolicizmus világi védelmezőjeként, egyúttal hatalmas területekre terjedő birodalmának nagyhatalmi státusát és befolyását is reprezentálva, már a 16. századtól kezdve különböző mértékű évdíjakkal segítette a spanyol politikai célokat támogató itáliai és német birodalmi tekintélyeket. Ismert tény, hogy III. Ferdinánd magyar királlyá választása az 1625. évi soproni országgyűlésen a frissen megválasztott Esterházy Miklós nádor és Pázmány Péter hathatós támogatásával valósult meg.⁵⁴ Bécsi követének közbenjárását követően IV. Fülöp érdemeik elismeréseképpen Esterházy Miklós-nak a korszak legelőkelőbb kitüntetését, az Aranygyapjas Rendet adományozta,⁵⁵ míg Pázmány kiemelkedő összegű évdíjban részesült.⁵⁶

Vajon a madridi udvarnak milyen információi voltak Pázmány személyéről? Kik voltak azok a spanyol diplomaták, akik IV. Fülöp és az *Államtanács* instrukcióit követve rendszeresen beszámoltak a bécsi udvar, a német tartományok, a Magyar Királyság helyzetéről, a legjelentősebb politikusok lépéseiről?

A harmincéves háború bécsi spanyol diplomatái⁵⁷ a monarchia legelőkelőbb főnemesi családjainak tagjai közül kerültek ki. Tehetsége és felkészültsége miatt közülük is kiemelkedik Francisco Moncada, Aytona III. márkija, Ossona gróf (1586–1635), aki 1624 és 1629 között rendes bécsi spanyol követ volt.⁵⁸ Fontos szerepet játszott az Olivares-féle Liga szervezésében.⁵⁹ Bécsi éveit követően Né-

53 *Frankl Vilmos*: Tanulmányaim Spanyolország állami levéltárában. Századok 3(1869) 159–165.; *Uő*: Pázmány Péter spanyol évdíja. Magyar Sion 7(1869) 22–39. Pázmány 1622. jan. 25-én Bécsből levélben folyamodott IV. Fülöphöz az évdíj elnyeréséért. Kiadása: PPÖL I. N° 167.: 272–273. Az eredeti lelőhelye: AGS Estado, Legajo 2507, fol. 123. Sokáig tartott, amíg Pázmány kézhez vehette az első összegeket. Az évdíj odaítélése hosszú procedúrát vett igénybe. Magas rangú támogatót, ajánlót kellett keresnie a penziót igénylőnek.

54 Az 1625. évi soproni országgyűlésről, III. Ferdinánd magyar királlyá választásáról: *Franz Christoph Khevenhüller*: Annalium Ferdinandeorum. X. Leipzig, 1724. 689–704.; *Fraknoi Vilmos*: A magyar királyválasztások története. Szerk. Bárány Attila. Máriabesnyő–Gödöllő, 2005. 207–212.; *Iff. Hiller István*: Magyar nádorválasztás és európai politika. Az 1625. évi soproni országgyűlés nemzetközi diplomáciai vonatkozásai. Soproni Szemle 43(1989) 59–70.

55 *Iff. Hiller I.*: i. m. 68.

56 Pázmány évdíjának nagysága (3 ezer scudó, 4500 aranyforint) a Birodalom legelőkelőbbjeinek penziójával vetekedett. Csak a kölni választónak (20 ezer scudó), Dietrichstein bíborosnak (10 ezer scudó), Albertnek, Miksa bajor herceg testvérének (9 ezer scudó) és a neuburgi hercegnek (6 ezer scudó) küldött összegek múlták azt felül. Ld. a spanyol Államtanács számára 1629-ben készített kimutatás adatait: *H. Günter*: i. m. 231–233.

57 Vö. *Miguel Ángel Ochoa Brun*: Historia de la diplomacia española. Apéndice I. Repertorio diplomático. Listas cronológicas de representantes, desde la alta edad media hasta el año 2000. Madrid, 2003. IV. Fülöp diplomatáiról: *Uő*: Los Embajadores de Felipe IV. In: Felipe IV. El hombre y el reinado. Coord. José Alcalá-Zamora y Queipo de Llano. Madrid, 2005. 199–233.

58 Bécsi követi instrukciója: Archivo Histórico Nacional (Madrid), Sección de Estado, Legajo 2835/2. Aytona márkiról: *Jesús Gutierrez*: Don Francisco de Moncada, el hombre y el embajador. Selección de textos ineditos. Boletín de la Biblioteca de Menéndez Pelayo 56(1980) 3–72.

59 *H. Günter*: i. m. N° 1–5.: 211–220.

metalföldön teljesített jelentős diplomáciai szolgálatot.⁶⁰ A franciák és a bajorok által 1631 májusában kötött fontainebleau-i szerződés aláírását megelőzően ő értesítette arról a madridi udvart.

Az iratait őrző levéltárban⁶¹ lelhető fel Pázmány Péter három eredeti, a követhet latin nyelven intézett levele (Pozsony, 1627. február 12.; Nagyszombat, 1628. január 20. és Nagyszombat, 1629. január 16.). Mindhárom levél az évdíj folyósításával kapcsolatos.⁶² Aytona márki saját kezű fogalmazványai között egy Pázmány Péterhez írott levelének (Bécsben, 1624. július 18-án kelt) fogalmazványa is megtalálható.⁶³

A követ és Pázmány között szívélyes kapcsolat alakult ki. Ossona gróf a diéta után méltatta az érsek és Esterházy nádor érdemeit és sikerre vitte az évdíj ügyét.⁶⁴ Ossona leveleskönyvének adatai szerint Pázmány évdíjával, illetve Esterházy Miklós nádor Aranygyapjas Rendjével nemcsak a diéta után közvetlenül, hanem később is (1626. március 11-én) foglalkozott a követ.⁶⁵ Pázmány ekkor már megkapta IV. Fülöp levelét, amelyben az uralkodó értesítette a kegydíj odaítéléséről.⁶⁶

Említendő, hogy Borja bíboros, a korszak leghíresebb kardinálisainak egyike szintén személyesen ismerte a magyar prímást. Több levelet váltottak és Pázmány 1632. évi római útja alkalmával találkoztak is, leveleikben gyakran említik egymás nevét.⁶⁷ Szinte közvetlenül bíborosi kinevezése után a római spanyol párt⁶⁸ egyik

60 Izabella spanyol–németalföldi kormányzó halála után 1633-tól ideiglenesen ő vezette a tartományt.

61 A több iratfolyóméternyi dokumentumot magában foglaló levéltárát a sevillai székhelyű Medinaceli hercegi család toledói magánlevéltárának „Archivo Histórico” fondja őrzi. A márki iratanyagának legnagyobb részét a birodalmi levelezés teszi ki; a hozzá írott levelek szerzői között ott volt a kor Európájának szinte összes mérvadó politikusa, uralkodója és fejedelme. Az iratanyag különleges darabja a követ leveleskönyve (Relacion diaria de la correspondencia mantenida por el III Marqués de Aytona, entre el 18 de Julio [de] 1624 y el 22 [de] Ag[osto] de 1627), amely a bécsi évek során elküldött levelek címettjeinek neveit és a levelek keltezési dátumát tünteti fel, tehát tekinthető Aytona bécsi követsége naplójának is. Archivo de la Casa Ducal de Medinaceli (Toledo), Archivo Histórico (= ADM AH) Legajo 61, ramo 12, 28 fol. 1625. nov. 19-én pl. a soproni diétáról adott hírt, nov. 29-én már III. Ferdinánd magyar királlyá választását tudatta a madridi udvarral, kiemelve Pázmány és Esterházy fontos szerepét. Uo. fol. 12r.

62 A levelek kiadása folyamatban van.

63 ADM AH Legajo 59, ramo 5, sin. fol.

64 *Frankl V.*: Pázmány Péter spanyol évdíja i. m. 32. Aytona márki levelének másolata: Biblioteca Nacional de Madrid, Mss. 2356, fol. 570.

65 ADM AH Legajo 61, ramo 12, fol. 15r.

66 IV. Fülöp Pázmánynak. Zaragoza, 1626. jan. 15. Esztergomi Prímási Levéltár Archivum Ecclesiasticum Vetus 169, fol. 1. A verzón található feljegyzés szerint 1626. febr. 23-án érkezett meg a levél az érsekhez.

67 *Frankl V.*: Pázmány Péter spanyol évdíja i. m. 36–38.; *Uő.*: Pázmány Péter és kora. III. i. m. 11–12.

68 A római „spanyol párt” tagjai közé sorolható kúriai bíborosok (Baltasar de Sandoval toledói érsek, Egidio Alborno tarantói érsek, a Borja bíborossal jó barátságban lévő toszkán kardinálisok, Roberto Ubaldini és Luigi Capponi mellett Ippolito Aldobrandini és Ludovico Ludovisi bí-

legtekintélyesebb tagjának számító Filippo Colonna bíborosnak⁶⁹ köszönte meg gratulációját. A levélben⁷⁰ kifejezett együttműködési szándék túlmutat a szokványos udvariassági formulákon.

Madrid tapogatózási kísérletei és terv Pázmány Rómába küldésére (1629–1630)

IV. Fülöp 1629 szeptemberében arra kérte II. Ferdinándot, hogy a Habsburg-párt megerősítése céljából küldjön bíborosokat Rómába; Spanyolországból is többen útnak indulnak.⁷¹ Az itáliai politikai helyzettel, közelebbről nem indokolt elképzelésre Ferdinánd elutasító választ adott. Számba jöhető bíborosai, Klesl, Dietrichstein és Harrach különböző okok miatt, de nem tudtak Rómába utazni.⁷² Pázmányt nem említi egyik levél sem, ellenben a néhány hónappal később, 1630. február 1-jén Tursi hercegének⁷³ írt követutasítás már igen. Ebben Fülöp kifejezetten és egyértelműen arra utasította Tursit, hogy az esztergomi bíboros-érsek és Harrach bíboros mielőbbi Rómába küldését érje el a császárnál.⁷⁴ Mi történt 1629 szeptembere és 1630 februárja között azon kívül, hogy Pázmányt bíborossá kreálták?

Az esztergomi érsek nevét többször említik a Bécsben rendkívüli követi megbízással eljáró diplomaták. Antonio Ataíde, Castro gróf⁷⁵ 1629. augusztus

---

borosok, természetesen idesorolva Giulio Savellit és Agostino Spinolát, valamint a „második sorból” Desiderio Scaglia, Cosimo de Torres és Carlo Pio di Savoia kardinálisokat) törekvései nagymértékben befolyásolták a Szentszék diplomáciai-politikai viszonyait. Lépéseik meghatározó módon kihatottak az Ausztriai Ház és Róma kapcsolatának alakulására. Vö. *M. A. Visceglia*: i. m. 175–176., ill. *Uő*: Fazioni e lotta politica nel Sacro Collegio nella prima metà del Seicento. In: *La corte di Roma* i. m. 37–91.

69 A Colonnák spanyol kapcsolatairól: *Thomas Dandeleit*: *The Ties that Bind: The Colonna and Spain in the 17th Century*. In: *Roma y España, un crisol de la cultura europea en la Edad Moderna*. I. Coord. Carlos José Hernando Sánchez. Madrid, 2007. 543–549.

70 Pázmány Péter Filippo Colonna bíboroshoz. Nagyszombat, 1629. dec. 21. Kiadta: *Tusor P.*: Pázmány i. m. 173.

71 IV. Fülöp levele II. Ferdinándhoz. Madrid 1629. szept. 17. Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Staatenabteilung, Spanien (= HHStA Staatenabt., Sp.) Hofkorrespondenz, Kart. 4., Map. 24., fol. 136r.

72 II. Ferdinánd levele IV. Fülöphöz. Bécs, 1629. okt. 25. HHStA Staatenabt., Sp. Hofkorrespondenz, Kart. 4., Map. 24., fol. 145r–145v. (fogalmazvány).

73 Carlos Doria, Tursi hercege, a genovai hadiflotta főkapitánya. Bécsi rendkívüli követségének két célja volt: képviselni a spanyol királyt Ferdinánd magyar király és Mária esküvőjén, és részt venni az 1630. évi regensburgi birodalmi gyűlésen.

74 *Q. A. Vaquero*: *España y Europa en el siglo XVII*. i. m. 356. (Apéndice 7.)

75 Ataíde, António de, (I.) Castro-Daire gróf (1567–1647). A spanyol haditengerészetben viselt különböző katonai tisztségeket. Később a madridi udvarban szolgált, a Portugál Tanács kancellárja, az Aragóniai Tanács elnöke lett. 1629-ben II. Ferdinánd udvarába utazott rendkívüli követként. Vale de Reis gróffal együtt a spanyol Korona alá tartozó Portugália kormányzójává

29-én Bécsben kelt, a spanyol évdíjhátralékokról tett jelentésében az esztergomi érseket intelligens és jó megítélésű emberként jellemzi, „ő az, aki a legjobban érzi annak [az évdíjnak] a hiányát, amivel neki tartoznak. A császár tiszteli őt, és neki [Castro grófnak] is úgy tetszik, hogy ki kellene [Pázmánynak] fizetni [amivel tartoznak]”.⁷⁶

1629. október 24-én Bécsből kelt levelében Castro gróf a „németországi” bíborosokat jellemzi. Említi, hogy 1629. szeptember 17-én kelt IV. Fülöp hozzá intézett levele, amelyben arra utasította, hogy puhatolozzék a birodalmi bíborosok Rómába küldésének lehetőségéről.⁷⁷ A kérdésről Eggenberg herceggel, a *Titkos Tanács* elnökével beszélt először, aki „először nagyon készségesnek” mutatkozott. Később azonban előadta, hogy Németországban nincs több, csak három bíboros: Cliserio (Klesl), Dietrichstein és Harrach. Klesl – Bécs püspöke –, öreg, véleményeiben merev és kevésbé kedvelt, Mátyás császár alatt börtönbe is került. Dietrichstein igen elfoglalt az uralkodók szolgálatában, éppen most készül Genovába, Mária magyar királyné fogadására. Harrach bíboros, Prága érseke, Harrach grófnak, Eggenberg vejének testvére; testvére Wallenstein felesége; másik testvére Wallenstein örökösével kötött házasságot. Ő Eggenberg szerint túl fiatal és kevésbé tehetséges. Castro gróf 1629. november 15-én kelt levelében a következőket írta: „a császár válaszol Felségednek arra a levelére, amelyben bíborosok Rómába küldését kérte, és jöllehet a császár különböző akadályokat sorol, az igazi okok valójában azok, amelyeket megírtam Felségednek október 24-én”.⁷⁸

A birodalmi bíborosokról ekkor adott kedvezőtlen híradás nem szolgálhatott Olivares és a spanyol *Allamtanács* tagjainak megalégedésére. Joggal valószínűsíthető, hogy a madridi udvar jelentős várakozással és feszült figyelemmel tekintett az 1629 novemberében kreált bíborosok személyére és Castro gróf Pázmányról adott jellemzésére.

---

nevezték ki (1631–1633). Az életére vonatkozó források szétszóródtak. A londoni King’s College Castro gróf több kéziratát őrzi. Tájékoztatásuk szerint a gróf bécsi követségére vonatkozó források nincsenek köztük.

76 AGS Estado, Legajo 2510, fol. 81r.

77 Kiadva: *H. Günter*: i. m. N° 15.: 235–236.

78 AGS Estado, Legajo 2510, fol. 86. Ezt a levelet Günter nem adta ki. Castro 1629. nov. 15-én több levelet írt IV. Fülöpnek, ezek egyike szerepel munkájában, ld. i. m. N° 19.: 241–242.

Az 1630 és 1632 közötti
tárgyalások és a megkötött Liga
spanyol elutasítása

A Pázmánynak 1632. február 14-én kelt, a szövetség római bemutatására és a majdani tárgyalásokra vonatkozó kiadatlan követutasítás-fogalmazványa a bécsi *Haus-, Hof- und Staatsarchiv* spanyol diplomáciai iratai között található.⁷⁹ Ugyanezen a napon írta alá II. Ferdinánd az Olivares gróf-herceg által sürgetett szövetség tervezetét.⁸⁰ Ekkorra fonódott össze a két diplomáciai szál: Pázmány kiküldetésének Madridban legkésőbb 1630 első heteiben felmerült terve és az Olivares-féle Liga létrejöttéről szóló tárgyalások.⁸¹

A szövetségtervezet császár általi aláírását megelőző két évről a szerzők ismerete szerint rendkívül kevés forrás maradt fenn. A bécsi Liga-tárgyalásokért 1630-tól kezdve spanyol részről Bruneau⁸² és Cadereyta márki⁸³ voltak a felelősök, de az egyéb okból Bécsbe küldött követek feladatai között is központi szerepet kapott a szövetség előmozdításának ügye.⁸⁴ A diplomaták bécsi jelenléte az osztrák és spanyol állami és a belgiumi királyi levéltárakban őrzött források alapján nyomon követhető.⁸⁵ A tárgyalások a bajor–francia szövetség megkötése

79 HHStA Staatenabt., Sp. Diplomatiche Korrespondenz, Kart. 22., Map. 422., fol. 1–4. Fraknoi az utasítás címéül annak kezdő szavait adja meg (ld. jelen munka 10. jegyzetét). A 4. folió versóján ugyanakkor rövid összefoglalás szerepel, amely egyértelművé teszi az irat tárgyát: „Instructio specialis pro Cardinale Pazmanny [...] novi foederis cum Rege Hispaniarum [...] negociari debeat.”

80 Proiectum Foederis pro conservatione Sacri Romani Imperii et Confoederatorum. Legatio Romana N° XX.: 42–47. A svéd király betörését hangsúlyosan említő szöveg szerint a hat évre szóló, nyitott Liga feje és a szövetségi hadsereg vezetője a császár. Ő és a spanyol király meghatározott számú gyalogos és lovas katonát bocsát a Liga rendelkezésére: II. Ferdinánd legalább 30 ezer gyalogost és 8 ezer lovast, IV. Fülöp 21 ezer gyalogost és 5 ezer lovast.

81 Nem zárható ki, hogy már korábban összekapcsolódtak. Ld. Olivares Castro grófjának 1629 márciusában írt levelét, melyben kifejtette, hogy egy támadó és védelmi jellegű birodalmi Liga létrehozására van szükség. *H. Günter*: i. m. N° 7.: 223. A Tursi hercegének szóló másik követutasítás (1630. márc. 14.) rendkívül részletes utasításokat tartalmaz a Liga-tárgyalásokra vonatkozóan. *Q. A. Vaquero*: España y Europa en el siglo XVII. i. m. 359–369. (Apéndice 8.)

82 Jacques Bruneau (1569–1634), a Lille-i számvevőszék elnöke, 1630-tól a spanyol király rezidense a Birodalom területén, a magyar királyné titkára és tanácsosa.

83 Lope Díez de Armendáriz (1575–1639), Cadereyta márki, a spanyol Haditanács tagja, korábban az Indiák flottájának a parancsnoka. A Quitóban született tengerész és diplomata 1635-ben Új-Spanyolország első kreol származású alkirálya lett.

84 Ld. jelen munka 81. jegyzetét, ill. IV. Fülöp Guastalla hercegnek, Madrid bécsi követének írt leveleit. *H. Günter*: i. m. passim.

85 A simancasi és a bécsi levéltár itt említett anyagán kívül: HHStA Belgien, Belgische Korrespondenz, Schachtel 17. (II. Ferdinánd levelei Izabellának és Ferdinánd bíboros-infánsnak, IV. Fülöp öccsének, 1630. aug.–1633. aug.), passim.; Schachtel 40. (Lettres des Gouverneurs généraux des Pays-Baix [...] aux Empereurs, tirées des registres de Correspondance de la Secrétairerie d’Etat allemande. T. V. Janvier 1630–14 Nov. 1633.), passim. Ld. még a Brüsszeli Királyi Levéltár anyagát: Archives Générales du Royaume, Secrétairerie d’Etat Allemande, 485. (Correspondance générale, 1629–1630.), passim.; 486.

után és Gusztáv Adolfnak a *Katolikus Liga* felett aratott breitenfeldi győzelmét (1631. szeptember 17.) követően gyorsultak fel, ezek ugyanis jelentősen meggyengítették a franciapárti és az Ausztriai Ház politikájával szemben álló birodalmi erőket.⁸⁶

A szerzők az 1631. végi és 1632. eleji tárgyalásokról sem találtak releváns forrást Pázmány személyére vonatkozóan. IV. Fülöp egyik levele említi Cadereyta márki beszámolóját a Liga megkötésének okairól és körülményeiről, ezt az iratot azonban nem sikerült fellelni.⁸⁷ A spanyol diplomáciai törekvések középpontjában ekkor több nagy horderejű kérdés állt. Madrid mielőbb rá akarta bírni a császárt arra, hogy vonja vissza a Restitúciós Ediktumot, és ezzel párhuzamosan igyekezett megnyerni az Ausztriai Háznak a szász választót. Számos katolikus birodalmi fejedelem semleges álláspontot foglalt el Hollandiának a Szent Római Birodalmon belüli jogi és politikai pozíciójára vonatkozóan. Madrid ezen is igyekezett változtatni.

Pázmány római útját új megvilágításba helyezi a Liga-szöveg rendkívül kedvezőtlen madridi fogadtatása is. A spanyol uralkodó nem ratifikálta azt. Ez a tény a 20. század eleje óta jól ismert,⁸⁸ de a hazai történetírás eddig nem fordított figyelmet rá. Mivel a szövetség létrehozása elsősorban Madrid érdeke volt, ennek vizsgálata elsőrendű fontosságú. Mire Spanyolországba megérkezett a megkötött Liga híre és szövege, Pázmány már Rómában tárgyalta. A spanyol követek a szövetséget a régi felhatalmazásuk alapján kötötték meg, jelentősen túllépve a követutasításaikban foglaltakat. A spanyol uralkodó 1632 januárjára már új alapokra helyezte volna azt: Svédország és Franciaország ellen irányult volna.⁸⁹ A Liga szövege a spanyol fél szerint több sebből vérzett. Egyrészt, túl nagy anyagi és katonai kötelezettségvállalást tartalmazott IV. Fülöpre nézve. Másrészt, a pontatlan megfogalmazás miatt a spanyol király elvben követelhetne volna, hogy a védelmi és támadó jellegű szövetség keretében a résztvevők a spanyol uralkodó háborúit is támogassák, legyenek azok akár az Újvilágban. A Liga szövegének ezen részei még javíthatóak lettek volna. Egy mondatot azonban Madrid elfogadhatatlannak talált. Eszerint a Ligában résztvevők nem köthetnek új szövetséget a hollandokkal, és nem nyújthatnak számukra új és az eddigieknél nagyobb támogatást.⁹⁰ Ez közvetve azt jelentette, hogy a korábbi szö-

(1630–1631.), passim.; 530. (Correspondance du secrétaire allemand Jean Huart avec d'autre fonctionnaires d'État, belges et espagnols, relative aux affaires d'Allemagne), passim.

86 Vö. *H. Günter*: i. m. 60–113. A breitenfeldi csata utáni bécsi pánikhangulatra, a Wallensteinnel folytatott tárgyalásokra és Spanyolország pénzügyi segítségnyújtásának tervére: *Pekka Suvanto*: Wallenstein und seine Anhänger am Wiener Hof zur Zeit des zweiten Generalats 1631–1634. Helsinki, 1963. 97–107., 122–137. A Liga aláírását megelőző egy év tárgyalásait összefoglalja: *H. Ernst*: i. m. 42–44.

87 IV. Fülöp Bruneau-nak. Barcelona, 1632. máj. 12. *H. Günter*: i. m. N° 73.: 335–338., 336.

88 *H. Günter*: i. m. passim.

89 IV. Fülöp Guastalla hercegnek. Madrid, 1632. jan. 30. *H. Günter*: i. m. N° 67.: 325–330.

90 „Itidem si durante hocce foedere aliquis de novo sese cum Statibus Hollandiae colligaverit, novaque et ampliora quam hucusque auxilia directe vel indirecte quomodocunque illis subministraverit, similiter pro hoste habeatur.” *Proiectum Foederis* i. m. 46.

vetségeiket vagy a Hollandiával szembeni semlegességüket megtarthatták, az addigi támogatás fennmaradhatott. Ez szöges ellentétben állt Madrid alapvető külpolitikai céljaival, és a fennálló spanyol–francia béke szövegével is ellentmondásban volt.⁹¹

Kitekintés:
a Borja-protestáció⁹² és Pázmány
Rómába érkezése

1632. március 8-án a titkos konzisztóriumon szót kért Borja bíboros, Spanyolország kardinálisprotektora. Felszólalását szokványos módon kezdte: két üres püspöki szék betöltésének ügyében tett előterjesztést. E tárgy végeztével azonban beszédének hangneme és témája merőben más irányt vett: a bíboros egy VIII. Orbán pápához címzett latin nyelvű dokumentumot olvasott fel. Szavai vibráló feszültséggel jelenítették meg Germania katolikusai visszafordíthatatlan vereségének veszélyét, az előretörő svéd seregek invázióját, a Gusztáv Adolf által fenntartott protestáns szövetséget, amit csak az összes katolikus hatalom együttes fegyveres ereje állíthat meg a pápa elkötelezett lelki és anyagi segítségével. A segítségkérés megfogalmazása voltaképp szemrehányás volt a pápa közömbössége miatt, aki a küszöbön álló sürgető veszély ellenére még mindig tétlennek és hezitálóknak tűnt. Ahogyan a bíboros beszédében az „adhuc Sanctitas Vestra cunctatur” kezdetű részhez ért, a pápa elhallgatásra szólította fel, és kérdést intézett hozzá arra vonatkozólag, hogy bíborosi vagy követi tisztségben szól-e hozzá.⁹³ A kérdésnek utóbb Pázmány követsége idején is különös jelentősége lett. Borja bíboros felszólalása hangos és éles szóváltásba torkollott. A protestációt figyelemre méltó reakció követte, amelynek során markáns politikai erővonalak rajzolódtak ki. Veheemens állásfoglalásokra került sor, köztük a pápa idősebb testvére, Antonio Barberini bíboros részéről. A közzétett irat VIII. Orbánnak való átnyújtásával végződött. Az eset nem váratlanul rögtönzött akció volt, sem pedig egy ügyetlen és megfontolatlan diplomáciai lépés. Sokkal inkább tekinthető ez a Habsburgok és a pápa között megromlott kapcsolatok következményének.

Az 1632. tavaszi római eseményeket taglaló historiográfia több esetben feltűnően hasonló kontextusba helyezve tárgyalja a spanyol kardinális fellépését és Pázmány követségét. Borja bíboros tiltakozásának politikai hátterét újabban Visceglia elemezte széles forrásbázisra támaszkodó tanulmányában. A rövid időközönbségen kívül már önmagában is figyelemre méltó az Ausztriai Ház két bíborosának szerepe, fellépésük együttes vizsgálata azonban új megvilágításba helyezheti Pázmány útját is.

Borja bíboros tiltakozása nem tekinthető pusztán egy határozott diplomáciai gesztusnak; a IV. Fülöptől kapott utasításnak megfelelően a pápaság európai

91 IV. Fülöp Bruneau-nak. Barcelona, 1632. máj. 12. *H. Günter*: i. m. N° 73.: 335–338.

92 *M. A. Visceglia*: „Congiurarono [...]” i. m.

93 Vö. *Frankl V.*: Pázmány Péter és kora. III. i. m. 11–12.

politikájának megváltoztatását volt hivatva elérni. A mantovai és monferratói konfliktus lezárásának évében a bajor–francia közeledés és szövetség és annak pápai támogatása minden konkrét lehetőségét meghiúsította egy egységes, protestánsellenes katolikus front kialakulásának. Gusztáv Adolf betörése és sikerei, a breitenfeldi győzelem azonban változást hoztak, és a bajor állam és az osztrák örökös tartományok is veszélybe kerültek. Ebben a politikai helyzetben került sor Borja bíboros tiltakozására. A spanyol kardinálisnak 1631. december 19-én küldött 5 pontos utasítás a breitenfeldi vereség hatása alatt, annak mintegy következményeként fogalmazódott meg.

A csatára kifejezett utalás van a dokumentum elején (1. pont). Azt Madridban nemcsak katonai vereségként értékelték, hanem egy olyan politikai változás kezdetének is, amely Gusztáv Adolfot akár Németország császárává is tehetné (2. pont). Különleges beavatkozásokat látnak szükségesnek, hogy megakadályozzák a további, súlyos következményekkel járó vereséget, amely Itáliát és a Szentszéket is érintheti (3. pont). Ezért minden anyagi és katonai erőfeszítést meg kell tennie az Ausztriai Háznak és a katolikus német fejedelmeknek, de a pápának is. Az utasítás konkrét és egyértelmű volt: a bíborosnak a pápa hozzájárulását és intézkedését kell kérnie, hogy a spanyol korona országaiból befolyó annáták egy részét, és egyéb anyagi hozzájárulásokat is a lehető legrövidebb időn belül rendelkezésre bocsássa: méghozzá „nem a rendes (szokványos) úton, hanem Őszentsége azonnali és különleges intézkedésére” (4. pont). Amennyiben a követ (Borja bíboros) összes próbálkozása hiábavalónak bizonyulna, tiltakozás keretében kell a pápának elmondania, hogy tétlensége milyen veszélyekkel járhat. Az utasítás végén (5. pont) határozott felszólítás szerepel, amely arra utasította, hogy hangot is kell adnia az esetleges tiltakozásnak, és ha szükséges, azt félreérthetetlen határozottsággal adja Őszentsége tudtára.

Visceglia a történeti problémát a következőkben látja: miként lehet, hogy ezt az incidenst összeesküvésnek tekintették, a bíboros tiltakozását erőszakos és titkos politikai akcióként értékelték? A feltárt források alapján a korabeli spanyol politika kétértelmű megnyilatkozásokat tett: egyfelől alapvetően egyetértettek Borja bíboros fellépésével, másrésztől politikai és taktikai megfontolásokból a tiltakozást nyilvánosan túlzásnak minősítették, részben a kardinális „magánakciójaként” tüntetve fel. Madridból azonban egyszersmind jelezni is akarták Rómának, hogy „Spanyolország nem lehet a katolicizmus állandó oszlopa a pápa segítsége nélkül”. Attól függetlenül, hogy Borja fellépése „része” vagy „jele” volt-e egy nagyobb VIII. Orbán-ellenes spanyol összeesküvésnek, azt utólag elrettentő erővel lehetett használni. A spanyol diplomácia technikái és „eszköztára” Visceglia szerint régóta ismertek voltak Róma számára.

Pázmány személyében „a tiltakozásban részt vevő spanyol vagy spanyolbarát bíborosok csoportja jelentős segítséget kapott”. Pázmány küldetése megerősítette VIII. Orbánt abban a meggyőződésében, hogy Borja politikai „támadása” és a „bonyolult hálózatok szövevénye”, amely a háttérben meghúzódni látszott, súlyosan érinti a Szentszéket, megnehezítve a felelősök megbüntetését. Az ügy-

ben a pápa és a bíboros nepos gyorsan és elővigyázatosan cselekedtek, kerülve azt, hogy nyíltan összeesküvésről beszéljenek. Hallgattak a politikai konfliktusról, amely a Szentszék és Spanyolország között fennállt. A „lázadó” bíborosokat „gyenge pontjaikon” támadták, így például a rezidenciakötelezettség betartására kényszerítették a római spanyol párt több tagját.

Összegzés

A bíboros-érek római útjának középpontjában Olivares külpolitikai stratégiájának sarokköve, a spanyol uralkodó és a császár közötti szövetség létrehozásának előmozdítása állt. A követség jelentős mértékben a Spanyol Monarchia nagyhatalmi céljainak megvalósítása érdekében, a gróf-herceg birodalmi politikájának mentén, a madridi kormányzat elképzeléseihez igazodva szerveződött.

A fentebb leírtakból és az új kutatások fényében két további következtetés adódik. Egyrészt, Pázmány 1632. évi római útja a Bécsben szolgálatot teljesítő spanyol diplomaták (Castro gróf, Tursi hercege, Jacques Bruneau és Cadereyta márki) erőfeszítései nélkül valószínűleg nem jöhetett volna létre. Másrészt, az 1632. február 14-én, a császár által Bécsben aláírt Liga rendkívül kedvezőtlen spanyolországi fogadtatását és elutasítását tekintve, a bíboros-érek útja jelentős részben már indulása napján okafogyottá vált.

Pázmány Péter követi megbízásának közvetlen előzményeiről, a spanyol diplomaták és a császár és tanácsosai közötti, 1631 végi és 1632 eleji tárgyalásokról a szerzők tudása szerint igen kis mennyiségű forrás maradt fenn a bécsi és a simancasi állami, a brüsszeli királyi és más európai levéltárakban. Csak ezeknek a jövőben talán előkerülő iratoknak a segítségével lehet majd egyértelműen meghatározni a spanyol diplomácia érdekérvényesítő képességének és Olivares gróf-herceg Európa-politikájának Pázmány római kiküldetésében játszott szerepét.

TIBOR MARTÍ–TIBOR MONOSTORI

THE FOREIGN POLICY OF THE COUNT-DUKE OF OLIVARES AND THE BEGINNINGS OF PÉTER PÁZMÁNY'S LEGATION TO ROME IN 1632

Due to the comprehensive research of Vilmos Fraknói (1843–1924), it has been well-known in Hungarian historiography for one and a half decades that because of political plans leaders and diplomats of the monarchy of Philip IV of Spain (1621–1665) gave specific attention to Pázmány, archbishop of Esztergom, later even more attention to him when being cardinal. Although, historiography deals in detail with the history of Pázmány's mission in Rome in 1632, only the highlights of the European reactions of his journey are known. This is particularly true for the beginnings of the legation.

The study presents the beginnings of the imperial legation in 1632. The authors focused on examining the relevant sources during their researches in Austria and Spain. On the basis of the data it seems to be necessary to approach the beginnings and

reasons of the mission in Rome from the aspects of the Spanish branch of the House of Austria.

The focus of the travel of the cardinal-archbishop was the cornerstone in the foreign policy of the Count-Duke of Olivares, i.e. advancing the establishment of the League between the Spanish king and the emperor. The preparations of the legation were made to a great extent for the interests of the great power purposes of the Spanish Monarchy, in accordance with the German imperial policy of the Count-Duke and the ideas of the government in Madrid.

There are two further conclusions in the light of the new researches. On one hand, if it had not been for the efforts of the Spanish diplomats (Count of Castro, the Duke of Tursi, Jacques Bruneau and the Marquis of Cadereyta), Pázmány's travel to Rome would have probably failed in 1632. On the other hand, regarding the exceptionally unfavourable reception and refusal of the League in Spain, which was signed by the emperor in Vienna on 14 February 1632, the journey of the cardinal-archbishop was partly made redundant on the day of his departure.

As far as the authors know, in connection with the history of Péter Pázmány's legation, the negotiations between the Spanish diplomats, the emperor and his counsellors from the end of 1631 to the beginning of 1632, only a small number of sources remained in the state archives of Austria and Spain, the royal archives of Belgium and other European archives. Only these and other sources, which might turn up in the future, can give a basis to determine clearly the role the Spanish diplomats' ability to enforce their interests and the European policy of the Count-Duke of Olivares had in Pázmány's delegation to Rome.